

Rundt om museumsaktivisme

Det aktivistiske museum: praksisser, teorier og aktører

Redigeret af Louise Fabian og Julie Rokkjær Birch

KØN Forlag, Aarhus, 2023. 175 sider, 179 kr.

Af Tobias de Fønss Wung-Sung

Ph.d., postdoc, Institut for Engelsk, Germansk og Romansk, Københavns Universitet
<https://orcid.org/0000-0002-4831-854X>

Det aktivistiske museum udforsker, hvordan museer med aktivisme som katalysator kan sætte retninger for samfundet i nutiden og i fremtiden gennem refleksioner og formidlinger af fortiden. Bogen, en velskrevet og original antologi, er redigeret af Louise Fabian, lektor i Idéhistorie på Aarhus Universitet og Julie Rokkjær Birch, tidl. direktør på KØN, nu Den Gamle By. Den består af tre sektioner med hver sit formål: 1) akademisk og praktisk indføring i temaet museumsaktivisme, 2) beretninger fra tidligere aktivister engageret i eller omkring KØN og 3) konkrete beskrivelser af museumsaktivisme på Museet KØN. Samlet set er bogen et engageret og flot stykke formidlingsarbejde fra VELUX forsknings- og formidlingsprojektet *Gender Blender*, som var forankret på Aarhus Universitet og Museet KØN.

I den danske offentlige debat har begrebet museumsaktivisme mest været fremme i forbindelse med temaer, som ofte forbindes med aktivisme, for eksempel kampen mod social uretfærdighed og undertrykkelse. For nylig har

museumsaktivisme været nævnt i debatten om, hvorvidt Danmark skal have et kolonihistorisk museum eller ej, og et konkret eksempel på museumsaktivisme kunne være Forsorgsmuseet på Sydfyns deltagelse i projektet *Velfærdshistorier fra kanten*. Forsorgsmuseet blev ikke blot omdrejningspunktet for formidlingen af en danmarkshistorie om misbrug og svigt. Museets arbejde spillede en rolle i den officielle undskyldning fra staten til Godhavndrengene. Senest er udstillingen *Anbragt* på Forsorgsmuseet blevet nomineret til en af den internationale museumsverdens største anerkendelser; en pris fra *Museum + Heritage*.

I den videnskabelige litteratur bliver det netop fremhævet, at museumsaktivisme er, når museer bruger deres position i samfundet til at skabe politisk forandring. Men samtidig behøver aktivisme ikke afhænge af, hvilke tematikker et museum arbejder med. Christina Holst definerer museumsaktivisme som "en praksis, hvor museerne bruger historie og deres magtfulde position i samfundet som etablerede videns- og kulturinstitutioner til at

bidrage til løsningen af samfundsmæssige problemer” (Holst, 2018, s. 5). Kasper Rathjen skriver om museumsaktivisme, at den ”[ikke] arbejder ud fra devisen om neutral refleksion og oplysning, men [derimod] giver svar – svar på problemstillinger, der traditionelt henføres til den politiske sfære” (Rathjen, 2020, s. 8).

Det aktivistiske museums hovedargument er netop også, at museumsarbejde allerede og altid er aktivistisk: ”Museer kan ikke længere blot uproblematisk ses som nationale dannelsesinstitutioner for forestillede homogene offentligheder” (s. 23). De er ”en del af skiftende videnskabelige, kulturelle og politiske agendaer” (s. 5), som Louise Fabian skriver i sit velstrukturerede oversigtskapitel om skiftende historiske agender, der har formet museers virke i forskellige perioder fra at være prestigegivende privatsamlinger til at blive nationalideologiske værktøjer for folkeoplysning og inkluderende rum for minoriserede og andetgjorte grupper og personer. Pointen bliver taget hjem flere gange i bogen, for eksempel af Julie Rokkjær Birch, som skriver at ”intet er neutralt – ikke engang museer. Museer burde virkelig være åbne om netop det, deres tro og mission i samfundet” (s. 43).

At afvise idealforestillingen om et neutralt udgangspunkt for forståelsen og formidlingen af historien vil næppe hverken overraske eller provokere de fleste læsere af *Kvinder, Køn og Forskning*. Alligevel er der noget at hente i *Det aktivistiske museum* for både forskere og studerende, praktikere og almindeligt interesserede. Værket samler nemlig vigtige idéer og erfaringer. Ikke bare fra Danmark, men også fra udlandet, for eksempel fra arbejdet med arbejderkultur i Canada og med pige-centreret museumsaktivisme i New Zealand. Samtidig bliver læseren præsenteret for, hvordan teoretiske overvejelser er blevet omsat til museal praksis. For eksempel hvordan affekt, performativitet og positionering har oplyst opbygningen af udstillingerne i FLUGT – Refugee Museum Denmark, Vardemuseerne.

Undervejs påpeger bogens forfattere, at museumsaktivisme også handler om at give adgang til forskellige og uenige stemmer og gæster. Lindsey McEwen opfordrer til ”opmærksomhed

på at engagere og værdsætte skjulte, marginale og mangfoldige stemmer” (s. 47). Cristina Lleras mener, at museet skal kunne tilbyde noget, som gæsterne kan bruge: ”Vi behøver ikke at tænke på klimakrisen og den sociale krise på samme måde, men vi er nødt til at tænke på dem på samme tid,” skriver hun for eksempel (s. 41).

Det aktivistiske museum behandler også museumsinstitutionens indre sammensathed; at ”museers historie er brolagt med vold, tyveri og konflikt [men også] med dannelsesdrømme, visioner og samarbejde” (s. 13). Samtidig bliver der argumenteret for, at ”pionerånden vil hjælpe med til, at de grænser, som traditionelle institutioner kan risikere at stødkne i, kan overskrides uden at troværdigheden går tabt” (s. 125). Bogen belyser også Museet KØNs eget, meget omdiskuterede, skifte fra ’kvindemuseum’ til ’kønsmuseum’ på en nysgerrig og nuanceret måde.

Som udgivelse er *Det aktivistiske museum* inspirerende, fordi den med sin opbygning rent faktisk også gør, som den selv argumenter for. På den måde bliver den til et eksempel på en feministisk praksis, som selv er den forandring, værket ønsker. Der er nemlig givet plads til stemmerne fra både store spillere i feltet – herunder redaktørerne selv og internationale forskere og museumsfolk – samt til de frivillige og i offentligheden ukendte aktører, som gennem tiden bragte aktivismen ind i Kvindemuseet i Aarhus. Det er et flot greb, at disse aktørberetninger får deres egen sektion. Til trods for, at sektionen fylder markant mindst ud af de tre, står den i publikationens struktur stadig lige med de to andre sektioner om teori og praksis.

Et andet eksempel på en, for antologier, normbrydende praksis er kapitlet med dialoger om resiliens mellem museumspraktikere i ind- og udland. Kapitlet er bygget op som en stafetsamtale, hvori pointer fra en samtale tages med i den næste. Kapitlets struktur understøtter dermed igen dets overordnede pointe om styrkelsen af forbindelsen og erfaringsudvekslingen, samtidig med at teksten kommer til at flyde let mellem meget forskellige museumsaktivistiske erfaringer og pointer. Vi hører en beretning fra det tidligere Jugoslavien, hvor kunstnere og aktivister selv, i krigens kølvand, tog sig af indsamlinger i kunst- og

kulturinstitutionernes fravær. Og der bliver sat spørgsmålstegn ved etablerede sandheder, for eksempel om bygninger, udstillinger og samlinger altid er aktiver eller om de (også) afholder museer fra virkelig at tjene publikum og være relevante.

Det aktivistiske museum udkom i november 2023 og i februar 2024 i en engelsksproget udgave. Der er altså tale om en relativ ny publikation, der naturligvis, som alle seriøse værker – især antologier, har været længe undervejs. Men den tydelige påvirkning af at stå midt i covid-19-pandemien, får nogle steder publikationen til allerede at virke forældet. Især kapitlet med de gode stafetsamtalers anslag, at "menneskeheden er midt i en kollektiv sorg, som verden aldrig har set magen til før" (s. 29), er så storladent, at det desværre fra

begyndelsen afsporer denne anmelders opfattelse af, om samtalerne betydninger er generelle eller kun knyttet til pandemien. Følelsen af, at covid-19-pandemien udgjorde et absolut vendepunkt, kan de fleste nok stadig genkalde sig. Alligevel er det nok ikke den aktualitet, som de fleste læsere på udgivelsestidspunktet vil pege imod. Lidt paradoksalt bliver samtalekapitlet indledt med sætningen, at "oprigtigt afgørende øjeblikke er sjældne," (s. 29) mens det forbliver uklart, hvad der egentlig menes med det. Var covid-19-pandemien sådan et øjeblik eller ikke? Under overfladen af den stærke forankring i den seneste pandemi, er *Det aktivistiske museum* dog heldigvis både relevant før, under og efter.

Litteratur

Holst, C. (2018). Museumsaktivisme. *Kulturstudier* (2), 1-29.

Rathjen, K. (2020). Museet i tidens tegn: Et tidsligt blik på museumsaktivismen. *Nordisk Museologi*, 29(2), 4-18. <https://doi.org/10.5617/nm.8435>